

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 439

**Problemy ekonomii,
polityki ekonomicznej
i finansów publicznych**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Jadwiga Marcinek
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Barbara Cibis
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

Wydanie publikacji dofinansowane ze środków Fundacji KGHM Polska Miedź

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-594-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Agnieszka Barczak: Sezonowość i prognozowanie ruchu pasażerskiego w transporcie lotniczym na przykładzie Portu Lotniczego Szczecin-Goleniów / Air passenger traffic forecasting and seasonality on the example of Szczecin-Goleniów Airport	11
Iwona Bąk, Beata Szczecińska: Przestrzenne zróżnicowanie województw Polski pod względem sytuacji społeczno-gospodarczej / Spatial differentiation of Polish voivodeships in terms of socio-economic situation	23
Iwona Bąk, Beata Szczecińska: Wykorzystanie statystycznej analizy danych do oceny rynku pracy w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej / Application of statistical data analysis to evaluation of the labour market in Poland in comparison to the countries of the European Union	35
Patrycja Chodnicka-Jaworska: Determinanty ratingów kredytowych krajów strefy euro / Determinants of euro zone countries' credit ratings.....	47
Piotr Chojnacki, Tomasz Kijek: Wydatki na prace badawczo-rozwojowe a wartość rynkowa firm biotechnologicznych / R&D expenditures and market value of biotechnology firms	59
Magdalena Cyrek: Within and between sectoral sources of wage inequality across European Union countries / Wewnątrz- i międzysektorowe źródła nierówności płacowych pomiędzy państwami Unii Europejskiej	67
Marta Czekaj: Wybrane problemy sukcesji gospodarstw rolnych w Polsce / Selected problems of succession of farms in Poland.....	77
Mieczysław Dobija: Ekonomia pracy. Gospodarka bez deficytu z ograniczonymi podatkami / Economics of labor. Deficit free economy with limited taxes	90
Małgorzata Magdalena Hybka: Personal income tax expenditures in Germany and Poland / Preferencje w podatku dochodowym od osób fizycznych w Niemczech i w Polsce	104
Marcin Idzik: Financial inclusion in Poland in the segment of young consumers / Inkluzja finansowa w Polsce w segmencie młodych konsumentów...	115
Dorota Jegorow: Ekonomia próżni – wyzwania rozwojowe / Economics of emptiness – developmental challenges.....	126
Elżbieta Jędrych: Innowacje społeczne w przedsiębiorstwach / Social innovations in enterprises	134

Marcin Jędrzejczyk: Kwantytatywna formuła wyznaczania kursu centralnego w procesie rozszerzania unii walutowej / Quantitative formula to determine central rate in the process of monetary union extension.....	144
Adam Karbowski: Strategiczne znaczenie kosztu stałego ustanowienia współpracy badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw / Strategic meaning of the fixed set-up cost of R&D cooperation	154
Wojciech Kisiała: Nierówności regionalne a wzrost gospodarczy – weryfikacja hipotezy odwróconego U Williamsona / Regional inequalities vs. economic growth – testing Williamson’s inverted U-curve hypothesis	167
Krzysztof Kluza: Wpływ wzrostu stóp procentowych na ryzyko kredytowe jednostek samorządu terytorialnego / Effect of higher interest rates on credit risk of local government units	178
Iwona Kowalska: Konsekwencje finansowe dla gmin podwyższenia wieku obowiązku szkolnego / Financial consequences of raised school starting age for communes.....	194
Joanna Kuczevska, Sylwia Morawska: Court Excellence Model jako narzędzie poprawy sprawności organizacyjnej sądów / Court Excellence Model as a tool of improving the organizational efficiency of courts	206
Paweł Kulpaka: Niezachowanie względnego parytetu siły nabywczej w wybranych krajach członkowskich strefy euro w latach 1999-2015 / Disturbance of the relative purchasing power parity in the selected Member States of the eurozone in the years 1999-2015	219
Maria Miczyńska-Kowalska: Szanse i zagrożenia rynku pracy województwa lubelskiego na obszarach wiejskich / Opportunities and threats of the labour market in rural areas of Lublin Voivodeship	230
Teresa Miś: Rola funduszy i programów UE w wielofunkcyjnym rozwoju obszarów wiejskich / The role of EU funds and programs in multifunctional rural areas development	241
Dawid Obrzeźgiewicz: Wpływ podatku od towarów i usług na płynność finansową przedsiębiorstwa / Impact of VAT on financial liquidity of company.....	253
Tetiana Paientko: Public debt in Ukraine: irrational management and risks leading to corruption / Dług publiczny Ukrainy: zarządzanie irracjonalne i zagrożenia prowadzące do korupcji	265
Kateryna Proskura: Concept and rules of thin capitalization as means of minimizing tax load / Koncepcje i zasady niedostatecznej kapitalizacji jako środki minimalizacji obciążeń podatkowych.....	274
Jurij Renkas: Ekonomia pracy. Teoria godziwych wynagrodzeń / Economics of labor. Theory of fair remuneration	284
Viktor Shevchuk, Agnieszka Żyra: Światowe ceny metali a wzrost gospodarczy w krajach Europy Środkowej i Wschodniej / World metal prices vs. economic growth in the Central and East European countries	302

Jerzy Sokolowski: Czynniki kształtujące strategie cenowe sprzedaży usług przez hotele / Strategies in shaping the price sales for hotel services	315
Joanna Stefaniak: Usługi w nowej strategii rynku wewnętrznego / Services in the New Single Market Strategy.....	324
Maciej Szczepkowski: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Republice Czeskiej na tle Europy Środkowo-Wschodniej / Foreign direct investment in the Czech Republic in comparison to CEE region	335
Anna Walczyk: Formulation of the cluster development strategy – selected aspects / Formułowanie strategii rozwoju klastra – wybrane aspekty.....	344
Adam Wasilewski: Przesłanki i uwarunkowania instytucjonalnego wsparcia transferu innowacji do sektora przetwórstwa spożywczego / Premises and conditions of institutional support for the innovation transfer to the food processing sector.....	362
Anna Wildowicz-Giegiel, Katarzyna Lewkowicz-Grzegorzczak: Podatek dochodowy jako instrument redystrybucji dochodów w Polsce na tle krajów UE-28 / Personal income tax as an instrument of income redistribution in Poland against the background of EU-28 countries	374
Michał Zaremba: Wpływ globalnego kryzysu finansowego na nierównowagi wewnętrzne w strefie euro / Impact of global financial crisis on the internal imbalances in the euro area.....	384
Jolanta Zawora: Działalność gminy w Niemczech i Polsce – uwarunkowania prawne, organizacyjne i finansowe / Activities of municipalities in Germany and Poland – legal, organizational and financial factors	393
Andrzej Zygula, Paweł Oleksy: Polityka dywidendowa spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie na przykładzie sektora handel / Dividend policy of companies listed on the Warsaw Stock Exchange on the example of the trading sector	405
Jolanta Żukowska: Geoeconomia nowej rzeczywistości / Geoeconomics of new reality	417

Wstęp

Problemy ekonomii, polityki ekonomicznej i finansów publicznych wydajemy w serii Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Niniejsza publikacja, stanowiąca pierwszą z czterech części materiałów konferencyjnych, zawiera 36 opracowań, w tym sześć w języku angielskim. Zostały one poświęcone aktualnym problemom naukowo-badawczym z zakresu teorii ekonomii, realizacji polityki ekonomicznej – w wymiarze mikro- i makroekonomicznym – oraz zagadnieniom związanym ze stanem finansów publicznych w Polsce i na świecie.

Liczne grono autorów prezentuje wyniki swoich dociekań naukowych w postaci teoretycznych i empirycznych analiz związanych z polityką fiskalną na szczeblu centralnym i samorządowym, wykorzystaniem instrumentów polityki podatkowej w odniesieniu do opodatkowania kapitału, pracy i konsumpcji oraz z problemami polityki pieniężnej i rynku kapitałowego w skali krajowej i międzynarodowej. Ponadto zeszyt zawiera opracowania dotyczące nierówności społecznych, polityki regionalnej i lokalnej, rozwoju produkcji rolnej, obszarów wiejskich i przetwórstwa spożywczego, problemów sektora usług turystycznych i transportowych, jak również rozwoju innowacyjności przedsiębiorstw, efektywności wydatków na B+R oraz polityki państwa w obszarze rynku pracy.

Publikacja nasza jest adresowana do środowisk naukowych i studentów wyższych uczelni oraz osób, które w praktyce zajmują się finansami publicznymi, współczesnymi problemami polityki ekonomicznej czy ekonomii. Poszczególne artykuły były recenzowane przez profesorów uniwersytetów, w większości kierowników katedr ekonomii lub polityki ekonomicznej. Za ich rzetelne recenzje chciałbym serdecznie podziękować. Dziękuję również pracownikom Katedry Ekonomii i Polityki Ekonomicznej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu oraz wszystkim osobom i instytucjom zaangażowanym w powstanie tej publikacji.

Jestem w pełni przekonany, że książka *Problemy ekonomii, polityki ekonomicznej i finansów publicznych* będzie Państwa inspirować do dalszych badań i dociekań naukowych oraz przyczyni się do powstania równie interesujących opracowań w przyszłości.

Jerzy Sokołowski

Maria Miczyńska-Kowalska

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie
e-mail: Maria.Miczynska@up.lublin.pl

SZANSE I ZAGROŻENIA RYNKU PRACY WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA OBSZARACH WIEJSKICH

OPPORTUNITIES AND THREATS OF THE LABOUR MARKET IN RURAL AREAS OF LUBLIN VOIVODESHIP

DOI: 10.15611/pn.2016.439.20

JEL Classification: Z130

Streszczenie: Liczba osób zatrudnionych w rolnictwie stale zmniejsza się. Zatrudnienie w rolnictwie wykazuje w Polsce duże zróżnicowanie regionalne. Województwo lubelskie, ze względu na swój rolniczy charakter (i stagnację w rolnictwie), jest szczególnie dotknięte bezrobociem mieszkańców wsi. Celem artykułu jest ukazanie problemu bezrobocia na obszarach wiejskich województwa lubelskiego oraz możliwości wsparcia osób zagrożonych pozostawaniem bez pracy, jak również wskazanie szans na rozwój rynku pracy obszarów wiejskich województwa. W artykule zastosowano analizę wtórną. Analiza danych prowadzi do jednoznacznego wniosku, iż na badanym obszarze najbardziej zagrożone bezrobociem są osoby do 35. roku życia, nisko wykwalifikowane oraz kobiety. Szansę na rozwój dają między innymi: wyższy poziom wykształcenia, szkolenia zawodowe, wspieranie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, rozwój agroturystyki, działania doradcze oraz specjalistyczna pomoc dla osób bezrobotnych.

Słowa kluczowe: praca, bezrobocie, szanse, zagrożenia, obszary wiejskie, radzenie sobie, możliwości rozwoju, województwo lubelskie.

Summary: The number of people employed in agriculture is steadily declining. Employment in agriculture shows great regional disparities. Lublin Voivodeship due to its agricultural nature (and stagnation in agriculture), is particularly affected by unemployment of the village inhabitants. The purpose of this article is to present the problem of unemployment in rural areas of the Lublin Voivodeship and the ability to support people who are without a job as well as an indication of opportunities for the development of the labour market in the rural areas of the province. The article uses secondary analysis. The analysis of the data leads to the unequivocal conclusion that people under 35 years, low-qualified and women are most threatened by unemployment. A chance to develop is given, inter alia, by the level of education, higher yields, vocational training, supporting the development of local entrepreneurship, the development of tourism, advice and specialist help to the unemployed.

Keywords: work, unemployment, chances, threats, rural areas, dealing, growth opportunities, Lublin Voivodeship.

1. Wstęp

Praca we współczesnym społeczeństwie stanowi podstawowe źródło utrzymania. Wraz ze stagnacją rolnictwa i zmniejszającą się liczbą osób zatrudnionych w tym sektorze wiele osób pozostaje bez pracy. W artykule podjęto analizę rynku pracy na obszarach wiejskich województwa lubelskiego. Zwrócono uwagę na szanse i zagrożenia.

2. Praca i bezrobocie jako wyznaczniki bezpieczeństwa społeczno-ekonomicznego

W społeczeństwie niepełnego zatrudnienia wiedza jest tym czynnikiem, który zmniejsza zagrożenie bezrobociem. Jednym z warunków znalezienia się na rynku pracy jest elastyczność pracy, którą należy rozumieć jako zdolność do szybkiego przystosowania, wynikającą ze zmian warunków rynkowych oraz technologicznych [Kwiatkowski 2003]. Nie wszyscy jednak potrafią w taki sam sposób adaptować się do niepewnego otoczenia. W sytuacji wysokiego bezrobocia rosną nierówności społeczne. Jak podkreśla Beck, następuje „izolacja części ludności, silnie zintegrowanej z kurczącym się rynkiem pracy i rosnącej grupy, która przestała być już mniejszością, pozostającej w szarej strefie niepełnego zatrudnienia, przejściowego zatrudnienia i trwałego bezrobocia” [Beck 2002]. W największym stopniu zagrożeni, poza osobami po 40. roku życia, są ludzie z niskim wykształceniem, kobiety, młodzież oraz osoby z problemami zdrowotnymi. Bezrobocie coraz częściej nie jest związane z przynależnością klasową. Zanika więc również „społeczność pracy” – okresu społeczeństwa przemysłowego, w którym praca zarobkowa i zawód były „osią sposobu życia” [Beck 2002]. Zawód w beckowskim społeczeństwie ryzyka stracił swoje dawne funkcje zabezpieczające. Współczesne społeczeństwa, w tym również społeczeństwo polskie, przechodzi od systemu standaryzowanego pełnego zatrudnienia do zmiennego i pluralistycznego systemu niepełnego zatrudnienia. Bezrobocie w pewnych okresach zanika, w innych znowu się pojawia, współwystępując z nowymi formami niepełnego zatrudnienia, ryzyka jednostkowego, o czym pisze Beck, kiedy ma na myśli „system niepełnego zatrudnienia społeczeństwa ryzyka” [Beck 2002]. W warunkach niepewności i ryzyka coraz większe znaczenie ma więc podnoszenie wiedzy i kwalifikacji zawodowych. Wraz z zachodzącymi przekształceniami we współczesnych społeczeństwach następuje też ewolucja zawodów. Pogłębianie się społecznego podziału pracy oraz rozwój nowoczesnych technologii informacyjnych prowadzi do zanikania zawodów tradycyjnych, głównie rzemieślniczych, robotniczych, niewymagających specjalistycznego przygotowania. Pojawiają się nowe oczekiwania osobowościowe w stosunku do pracowników, zmienia się też prestiż poszczególnych zawodów w społeczeństwie; rośnie zapotrzebowanie na specjalistów z branży IT, opiekunów ludzi starszych (wraz z postępującym procesem starze-

nia się społeczeństwa), doradców karier zawodowych, doradców biznesowych, specjalistów. Zmiany następują także w strukturze zatrudnienia. Zmniejsza się zatrudnienie w przemyśle, zwłaszcza ciężkim, w rolnictwie, a wzrasta w sektorze usług, szczególnie w handlu.

Bezrobocie należy do sytuacji zagrożenia. Jest jedną z ważniejszych kwestii społeczno-gospodarczych w realiach Polski. Dotyczy głównie osób młodych, z wykształceniem średnim i zasadniczym zawodowym oraz coraz częściej z wykształceniem wyższym. Radzenie sobie z sytuacją braku zatrudnienia wymaga od jednostki zmiany w sferze zachowania się, podjęcia działań aktywnych w kierunku poszukiwania pracy. W sytuacji bezrobotnego ważne jest wsparcie społeczne, które osoba poszukująca pracy powinna otrzymać od różnych kategorii osób (partnera, rodziców, rodzeństwa, znajomych, przyjaciół, psychologów i in.) czy instytucji (ośrodka pomocy społecznej, poradni, fundacji, klubów i in.). Pozostawanie bez pracy powoduje bowiem odczuwanie braku w zakresie wielu potrzeb, nie tylko ekonomicznych. Bezrobocie, utrata pracy łączy się ze „stanem zagrożenia”, „strat” oraz przyczynia się do odczuwania stresu” [Chudzicka 2004]. Ze stanem zagrożenia mamy do czynienia w sytuacji zachwiania równowagi między człowiekiem a jego otoczeniem, które skutkuje obniżeniem dotychczasowego poziomu możliwości kontrolowania przez niego zachodzących zdarzeń odpowiednio do własnych wymagań [Chudzicka 2004]. Tracąc pracę, jednostka zostaje pozbawiona m.in. możliwości utrzymania; traci możliwość realizacji celu; wykorzystania swojej wiedzy i umiejętności, czuje się niepotrzebna; traci sposobność do kontaktów z innymi jednostkami; traci pozycję społeczną i szacunek ze strony innych. Wymienione straty łączą się ze złym samopoczuciem osoby pozbawionej pracy, w tym zagrożeniem zdrowia psychicznego oraz fizycznego; pozbawieniem możliwości podnoszenia kwalifikacji, rozwoju indywidualnego, poczuciem bezsilności; niską samooceną, poczuciem zagrożenia, brakiem stabilizacji życiowej. Dlatego w sytuacji bezrobocia ważny jest proces „radzenia sobie” z zaistniałą sytuacją. Celem podjętych działań przez osobę bezrobotną jest „przywrócenie utraconej harmonii”, adaptacja do zastanych warunków. Człowiek w tej sytuacji może zachowywać się na różne sposoby, m.in.: zachowywać się w sposób prewencyjny, podejmować próby zapobiegania antycypowanemu przez jednostkę zagrażającemu zdarzeniu; atakować, walczyć z czynnikami zagrażającymi; podejmować działania obronne, oszczędzać siły i zasoby; uciekać, rezygnować z walki i obrony; może wpadać w nałogi, podejmować próby samobójcze [Chudzicka 2004].

Z wymienionych, w sytuacji bezrobocia, najbardziej skuteczne są działania atakujące. Świadomość osoby bezrobotnej, że nie jest pozostawiona samej sobie, że ma do kogo się zwrócić z problemami, daje poczucie bezpieczeństwa oraz zwiększa pewność siebie. Dlatego też wielu badaczy podkreśla rolę społecznego wsparcia (rozumianego jako pomoc w sytuacjach trudnych i stresujących w stosunku do jednostki lub rodzaj interakcji społecznej, w trakcie której dochodzi do procesu umożliwiającego przezwyciężenie trudności – udzielać go mogą jednostki zaspokajające

podstawowe potrzeby emocjonalne, społeczne i materialne osób bezrobotnych) w procesie radzenia sobie z trudnymi sytuacjami, związanymi ze stresem [Chudzicka 2004]. Poczucie zagrożenia wynika ze stosunku bezrobotnego do własnej sytuacji; postrzegania jej i emocjonalnego stosunku do utraty cennej wartości. Zagrożenia występują w następujących obszarach: ekonomicznym, społecznym, zdrowia psychicznego i fizycznego, w tym zagrożenia poczucia możliwości samorealizacji oraz poczucia własnej wartości. Nie wszystkie jednak osoby pozostające bez pracy szukają wsparcia społecznego. Podyktowane jest to cechami osobowościowymi i uwarunkowaniami, w których znalazły się osoby bezrobotne. Zdarza się bowiem, że traumatyczna sytuacja powoduje wycofanie się z życia społecznego.

3. Sytuacja demograficzno-zawodowa wsi

W Polsce od wielu lat następuje stagnacja rozwoju rolnictwa. Wielu polskich rolników znalazło się w sytuacji skrajnego ubóstwa. Na wsi i w rolnictwie w roku 2001 odnotowano 2 miliony bezrobotnych; ponad 90% gospodarstw rolnych utraciło zdolność finansowania swojego rozwoju; nakłady inwestycyjne rolników w tym czasie wyniosły 40% tego, co wydawali na rozwój w 1990. Rolnictwo w 1998 roku tworzyło 4,9% wartości dodanej brutto. Największym udziałem w jej tworzeniu wykazały się następujące województwa: lubelskie, podlaskie, wielkopolskie, opolskie oraz warmińsko-mazurskie [Śniadecki 2006]. Sektor rolniczy w warunkach polskich charakteryzuje rozdrobnienie gospodarstw, niska efektywność oraz przerost zatrudnienia. Współczesne tendencje zmian polskiej wsi łączą się ze spadkiem liczby gospodarstw domowych związanych z gospodarstwem rolnym. Coraz więcej gospodarstw produkuje wyłącznie na własne potrzeby. Bezrolne gospodarstwa domowe na wsi stanowią 55% ogółu gospodarstw domowych na wsi. Ludność zamieszkującą wieś stanowią nie tylko rolnicy. Powiązania mieszkańców wsi z rolnictwem są złożone [Śniadecki 2006]. W 2009 ponad 55% ludności wiejskiej utrzymywało się z pracy poza rolnictwem. W województwie lubelskim jest to mniej niż 70%. Najwięcej też było w województwie lubelskim indywidualnych gospodarstw rolnych, w których utrzymywano się wyłącznie z pracy w swoim gospodarstwie. Ich mankamentem jest niewielki obszar użytkowania – ok. 7 ha i niska produktywność. Większość ludzi pracujących poza rolnictwem to osoby zatrudnione w sektorze prywatnym – ok. 38-60%. Niestety, systematycznie zmniejsza się liczba stałych miejsc pracy w prywatnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstwach [USwL 2015]. W strukturze pracujących dominują zawody rolnicze, ale również robotnicze i rzemieślnicze. Dającą się zauważyć tendencją zmian jest spadek zatrudnienia w rolnictwie oraz spadek zatrudnienia robotników niewykwalifikowanych. Jedną piątą mieszkańców wsi stanowią przedstawiciele zawodów niefizycznych. W związku z procesem starzenia się społeczeństwa wiejskiego dla coraz szerszej grupy osób źródłem utrzymania stają się emerytury – ok. 15%, oraz renty – ok. 7%. Zjawiskiem powszechnym na wsi polskiej, również w województwie lubelskim, staje się podział

ludności na 2 grupy, z których jedna pozostaje związana z gospodarstwem domowym, a druga – bezrolna, szuka zatrudnienia poza rolnictwem. Struktura społeczna wsi jest więc płynna i charakteryzuje się wielozawodowością.

Alternatywą dla mieszkańców wsi staje się obecnie prowadzenie działalności gospodarczej. Atutem wsi powinny być zasoby ludzkie. Społeczeństwo wiedzy centralną wartością czyni bowiem wiedzę. UNESCO w 1993 roku powołało Komisję Międzynarodową do spraw Edukacji dla Dwudziestego Pierwszego Wieku. Pod koniec 1995 roku przedstawiono raport, który opublikowano w 1996 roku. Jednym z priorytetów rozwoju uczyniono potrzebę nauki, która trwałaby przez całe życie człowieka. W raporcie wskazano na rolę kształcenia ustawicznego (które jest zgodne z wymogami nowoczesnego społeczeństwa). Edukacja realizuje kształcenie dla wiedzy, dla działań i umiejętności, dla znajdowania sensu życia i rozumienia innych. Celem edukacji, według Komisji, jest przechodzenie od kształcenia podstawowego do szkolnictwa wyższego [Pólturzycki 2002]. Zdobywanie odpowiedniego wykształcenia jest w społeczeństwie wiedzy koniecznym warunkiem znalezienia pracy, chociaż jak wskazuje U. Beck, często niewystarczającym, aby ją otrzymać. Jednak bez dyplomu szkoły wyższej często okazuje się to w ogóle niemożliwe. Wiedza i wykształcenie stają się bowiem dzisiaj środkiem do pozyskania pracy i realizacji stawianych przez pracowników celów, składnikiem ludzkiej aktywności, zwłaszcza w obszarze społeczno-gospodarczym. Zakłada się, że podejmowane przez jednostki działania zależą od posiadanej wiedzy. W tym kontekście konieczne jest ciągłe dostosowywanie systemu edukacji do zmian zachodzących w obszarze gospodarczym.

Na wsi polskiej w latach 2002-2008 udział osób z wykształceniem wyższym i średnim wzrósł z 26,7% do 32,8%. Wynik ten nie jest jednak zadowalający, biorąc pod uwagę, że wieś wyludnia się (młodzi, którzy kształcą się, często nie wracają na wieś, a liczba ludzi starszych, bez wyższego wykształcenia, wzrasta). Od 2009 roku wieś staje się głównym dostawcą potencjalnych zasobów pracy w Polsce, ponieważ liczba urodzeń na wsi przewyższa liczbę urodzeń w mieście. Kolejnym ważnym czynnikiem, stanowiącym o możliwości rozwoju obszarów wiejskich, jest kapitał społeczny. Kapitał ludzki – ludzie i ich umiejętności oraz kapitał społeczny – wartość wytwarzana w relacjach między jednostkami, jest siecią powiązań, zaufaniem, którym darzą się wzajemnie jednostki, są warunkiem wzrostu gospodarczego, jak również stanowią o jakości życia poszczególnych jednostek. Badania nad kapitałem społecznym na wsi pokazują, że poniżej 20% badanych mieszkańców wsi polskich angażuje się na rzecz społeczności lokalnej. Niski też jest poziom zaufania do innych ludzi. Aby poprawić kapitał społeczny na wsi, należy zmienić przede wszystkim sposób socjalizacji wtórnej, w tym sposoby funkcjonowania instytucji socjalizujących.

Szansę na zdobycie pracy dają ośrodki miejskie. W sytuacji niewielkiego oddalenia wsi od miasta możliwe są dojazdy do pracy. Właściwym kierunkiem rozwoju wsi będzie wzrost powiązań z miastem, które oferuje zróżnicowany rynek pracy. Miasto może też stać się rynkiem zbytu usług i towarów pochodzących z obszarów

wiejskich, jak ma to miejsce w województwie lubelskim. W warunkach dużego odalenia wsi od ośrodków miejskich ludzie poszukujący pracy mogą opuszczać wieś, co w przypadkach skrajnych, może powodować poważne konsekwencje – starzenie się ludności wiejskiej. Ludzie starsi w sytuacji opuszczenia zostają zagrożeni samotnością, która podobnie jak inne sytuacje traumatogenne, wymaga wsparcia (ponieważ życie tych ludzi zostaje pozbawione bezpieczeństwa). W sytuacji obszarów peryferyjnych zaleca się rozwój wielofunkcyjny, a nie migracje wahadłowe. Wskazuje się także na potrzebę współpracy między samorządami lokalnymi. W związku z prowadzoną przez Unię Europejską polityką rozwoju obszarów wiejskich, coraz większą wagę przykładana jest do wartości kulturowych, przyrodniczych oraz krajoznawczych wsi. W funkcjach pozarolniczych, w promocji form pozarolniczego zatrudnienia upatruje się możliwości rozwoju obszarów wiejskich.

Wsparcie dla mieszkańców wsi przejawia się m.in. poprzez:

- tworzenie miejsc pracy poza rolnictwem na obszarach wiejskich, w tym rozwijanie przedsiębiorczości wiejskiej – np. agroturystyki,
- współpracę między samorządami lokalnymi w celu opracowywania ponadlokalnych strategii przyspieszania rozwoju, w warunkach obszarów peryferyjnych,
- edukację na rzecz podnoszenia wiedzy, motywowanie do uczenia się, aktywnego szukania pracy,
- pomoc specjalistów w zakresie doradztwa biznesowego; „radzenia sobie” w sytuacji pozostawania bez pracy; pomoc osobom starszym w warunkach osamotnienia, organizacja czasu wolnego, jak również pomoc w prowadzeniu gospodarstwa domowego.

Wszystkie te działania powodują aktywizację zawodową mieszkańców wsi i w konsekwencji prowadzą do spadku bezrobocia.

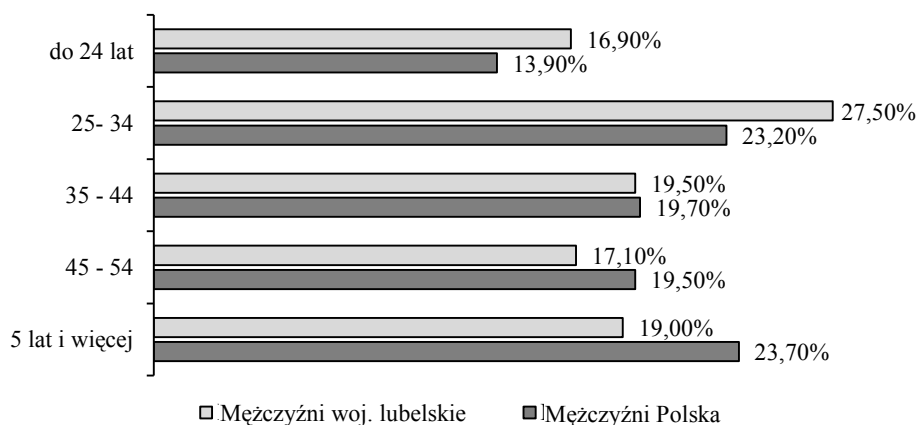
4. Bezrobocie rejestrowane na obszarach wiejskich w województwie lubelskim

Województwo lubelskie graniczy od wschodu z Ukrainą i Białorusią, od północy z województwem podlaskim i mazowieckim, od zachodu z województwem świętokrzyskim oraz od południa z województwem podkarpackim. Zajmuje powierzchnię 25,155 km kw.; dzieli się na 24 powiaty oraz 213 gmin. Lubelskie zamieszkuje około 2,2 mln ludzi. Największym miastem jest Lublin; kolejnymi są: Chełm, Zamość, Biała Podlaska oraz Puławy. Ze względu na swój rolniczy charakter województwo lubelskie zagrożone jest wysokim poziomem bezrobocia mieszkańców wsi. Ponad 54,3% bezrobotnych stanowią mieszkańcy wsi. W kraju natomiast udział ten wynosi 42,9% (dane na koniec czerwca 2013 wg Urzędu Statystycznego w Lublinie, opracowanie sygnałne). Spośród bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy prawa do zasiłku nie posiadało 90,3%. Dla porównania w Polsce 83,9%. Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy stanowili zaledwie 1,7% bezrobotnych w skali 13,8% całego województwa lubelskiego. Do powiatów o największej stopie bezro-

bocia należały: włodawski 23,3%, chełmski 18,7%, hrubieszowski 18,6%. Najniższa stopa bezrobocia występowała w powiatach: biłgorajskim 8,3% i łęczyńskim 10,3% [USwL 2015].

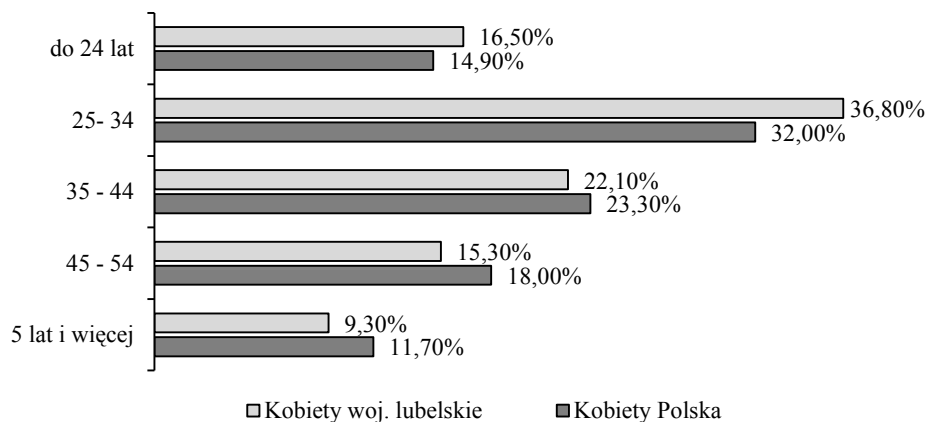
Analizując strukturę bezrobocia w województwie lubelskim w grupach wiekowych na tle bezrobocia w Polsce (rys. 1, 2), widzimy, że województwo lubelskie niekorzystnie wypada szczególnie w przedziałach wiekowych do 24 lat i od 25 do 34 lat.

Sytuacja młodych na rynku pracy jest niestety nieco gorsza niż średnia ogólnopolska. Dotyczy to zarówno kobiet, jak i mężczyzn. Niepokój budzi również bardzo wysoki poziom bezrobocia wśród młodych kobiet, w przedziale wiekowym 25-34

Rys. 1. Bezrobotni zarejestrowani mężczyźni wg wieku; stan w dniu 31.06.2015

Źródło: [USwL 2015].

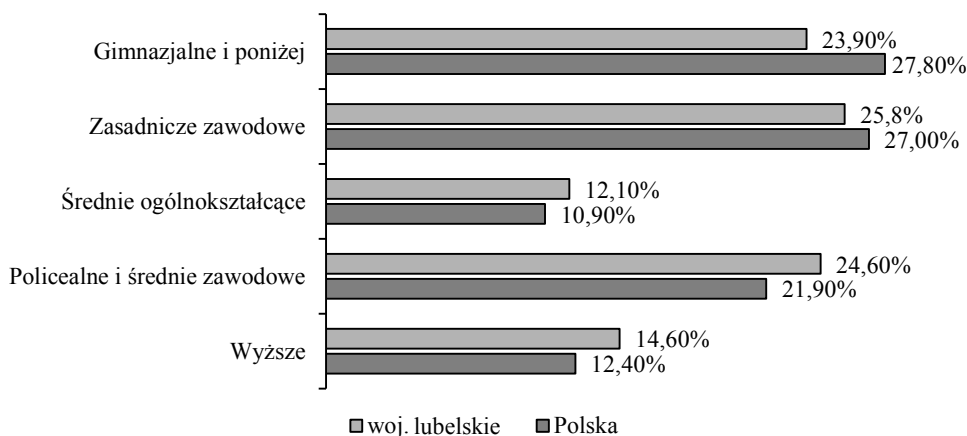

Rys. 2. Bezrobotne zarejestrowane kobiety wg wieku; stan w dniu 31.06.2015

Źródło: [USwL 2015]

lata. Jest to tendencja ogólnopolska (32,1%), ale w województwie lubelskim odsetek bezrobotnych kobiet znacznie przekracza wartość średnią (36,8%).

Patrząc na rozkład bezrobocia z perspektywy wykształcenia (rys. 3), najniższy odsetek bezrobotnych występuje w grupie osób z wykształceniem wyższym, chociaż województwo lubelskie wypada poniżej średniej ogólnopolskiej.

Rys. 3. Bezrobotni zarejestrowani wg poziomu wykształcenia stan w dniu 30.06.2015

Źródło: [USwL 2015].

Niski wskaźnik bezrobotnych wśród osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym wynika z faktu kontynuowania nauki przez absolwentów liceów ogólnokształcących. W pozostałych grupach rozkład bezrobocia jest na podobnym poziomie: wykształcenie gimnazjalne i poniżej 23,9%, zasadnicze zawodowe 25,8% (w tych grupa Lubelszczyzna wypada nieco lepiej niż średnia ogólnopolska), policealne i średnie zawodowe 24,6%.

W związku z wysoką stopą bezrobocia wśród bezrobotnych mieszkańców wsi coraz częściej obserwuje się korzystanie z poradnictwa zawodowego oraz podejmowanie działań aktywizujących (tabela 1).

Tabela 1. Bezrobotni zamieszkali na wsi korzystający z usług poradnictwa zawodowego

Lata	Bezrobotni, którzy skorzystali z usług poradnictwa indywidualnego	W tym zamieszkali na wsi	
	w tys.	w tys.	w %
2011	682	301,7	44,2
2012	640,6	278,2	43,4
2013	657,9	286,5	43,5
2014	510,2	222,2	43,6

Źródła: [MPiPS 2012; MPiPS 2013; MPiPS 2014; MPiPS 2015].

Bezrobotni mieszkańcy wsi w nieco mniejszym stopniu niż mieszkańcy miast korzystają z usług poradnictwa zawodowego. W latach 2011-2014 procent korzystających utrzymywał się na zbliżonym poziomie i oscylował około 43,5%.

W województwie lubelskim liczba osób korzystających z aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu przedstawiona jest w tabeli 2.

Tabela 2. Bezrobotni zarejestrowani korzystający z aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu

Wyszczególnienie	2014	2015
Podejmujący zatrudnienie przy pracach interwencyjnych	715	1241
Podejmujący zatrudnienie przy pracach publicznych	619	799
Rozpoczynający szkolenie	1587	1301

Źródło: [USwL 2015].

Pozytywnym efektem działań aktywizujących bezrobotnych, podejmowanych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, jest wzrost liczby osób podejmujących zatrudnienie przy pracach interwencyjnych. W 2015 roku było ich 1241. W 2015 roku wzrosła też liczba osób zatrudnionych przy pracach publicznych, niestety zmalała liczba osób szkolących się.

Analizując przytoczone statystyki, łatwo zauważyć zagrożenia polegające głównie na niskiej aktywności zawodowej ludzi młodych i mniejszej liczbie miejsc pracy dla kobiet. Widać wyraźnie, że województwo lubelskie powinno wypracować przede wszystkim strategię pomocy bezrobotnym poniżej 35. roku, powinien też zostać położony większy nacisk na aktywizację zawodową młodych kobiet. Poddając analizie dane, widać wzrost liczby osób korzystających z aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu.

Problematyka bezrobocia na wsi jest w województwie lubelskim tematem poddawanych głębokim analizom, budowane są strategie aktywizacji bezrobotnych. Na potrzeby Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie powstało między innymi opracowanie Regionalny Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na 2016 rok. Promocja rozwoju przedsiębiorczości i zatrudnienia na obszarach wiejskich. Analiza rynku pracy pozwala na wytyczenie kierunku przeciwdziałania bezrobociu na wsi między innymi poprzez wsparcie lokalnej przedsiębiorczości, dostosowywanie oferty edukacyjnej szkół do rynku pracy, promocji podejmowania okołorolniczej i pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich [RPD 2016].

Szansy na rozwój województwa lubelskiego i aktywizacji jego mieszkańców należy upatrywać w jego uwarunkowaniach historycznych, krajobrazowych i tradycji edukacyjnej Lublina jako ośrodka akademickiego. Województwo lubelskie ma długą historię, liczącą ponad 530 lat. Jest to region czystej nieskażonej przyrody, która podlega ochronie w dwóch parkach narodowych i 17 krajobrazowych, żywych ludowych tradycji oraz rzemiosła, zabytków przeszłości (np. muzeum wnętrz pałacowych w Kozłowie, najstarszy w Polsce sakralny zespół monastyczny w Jabłecz-

nej). Najcenniejsze krajobrazowo tereny położone są na zachodzie regionu, w Małopolskim Przełomie Wisły, na północy, w krainie jezior i bagien Polesia, na wschodzie w dolinie Bugu, oraz na południu, gdzie rozciągają się wzgórza roztoczańskie. Największe skupisko jezior w Lubelskiem znajduje się na Pojezierzu Łęczyńsko-Włodawskim. Tak więc województwo lubelskie ma wiele do zaoferowania turystom. Stwarza to szczególne możliwości rozwoju funkcji turystycznej. Ważnym czynnikiem wzrostu gospodarczego i cywilizacyjnego każdego regionu jest rozwój oświaty i nauki. W związku z tym, że Lublin, największe miasto w regionie, jest dużym ośrodkiem szkolnictwa, w tym szkolnictwa wyższego, istnieje możliwość kształcenia i podnoszenia wiedzy specjalistycznej. Jak wskazują dane, mniej jest bezrobotnych wśród osób z wykształceniem wyższym. Zamieszkują one jednak przede wszystkim aglomeracje miejskie. Dlatego problemem staje się pozyskanie ludzi wykształconych, którzy osiedliliby się na obszarach wiejskich i stali się czynnikiem pozytywnych przemian zachodzących na wsi polskiej.

5. Zakończenie

Generalizując powyższe rozważania, należy stwierdzić, że obszary wiejskie województwa lubelskiego, ze względu na swój rolniczy charakter (stagnacja rolnictwa), szczególnie zagrożone są zjawiskiem bezrobocia. Wsparcie dla mieszkańców wsi, a tym samym szanse na rozwój omawianych obszarów można sprowadzić do: podnoszenia kwalifikacji zawodowych i poziomu kształcenia mieszkańców wsi; tworzenia na wsiach miejsc pracy poza rolnictwem; rozwijania przedsiębiorczości wiejskiej; rozwoju agroturystyki; działań doradczych na rzecz motywowania do uczenia się i aktywnego szukania pracy; udzielania specjalistycznej pomocy osobom bezrobotnym; pomocy osobom starszym i samotnym. Osobom bezrobotnym przysługuje wsparcie dochodowe, które powinno spełniać jednocześnie dwie funkcje: funkcję dochodotwórczą oraz funkcję aktywnego bodźca poszukiwania pracy (choć w praktyce trudno jest utrzymać w równowadze obie te funkcje równocześnie).

Literatura

- Beck U., 2002, *W drodze do innej nowoczesności*, Scholar, Warszawa.
- Chudzińska A., 2004, *Bezrobocie. Różne oblicza wsparcia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Kwiatkowski E., 2003, *Elastyczność popytu na pracę w teoriach rynku pracy*, [w:] Kryńska E. (red.), *Elastyczne formy zatrudnienia i organizacji pracy a popyt na pracę w Polsce*, IPiSS, Warszawa.
- MPiPS, 2012, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Departament Rynku Pracy, *Stan i struktura rejestrowanego bezrobocia na wsi w 2011*, Warszawa.
- MPiPS, 2013 Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Departament Rynku Pracy, *Stan i struktura rejestrowanego bezrobocia na wsi w 2012*, Warszawa.
- MPiPS, 2014, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Departament Rynku Pracy, *Stan i struktura rejestrowanego bezrobocia na wsi w 2013*, Warszawa.

- MPiPS, 2015, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Departament Rynku Pracy, , *Stan i struktura rejestrowanego bezrobocia na wsi w 2014*, Warszawa.
- Półturzycki J., 2002, *Tendencje rozwojowe edukacji dorosłych w XXI wieku*, [w:] Horyń W., Maciejewski J. (red.), *Nauczyciel andragog na początku XXI wieku*, Wydawnictwo UW, Warszawa. RPD, 2016, Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, Regionalny Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na 2016 rok, Promocja rozwoju przedsiębiorczości i zatrudnienia na obszarach wiejskich, Lublin.
- Śniadecki J., 2006, *Etyka w zarządzaniu przedsiębiorstwem w regionie strukturalnego bezrobocia. Identyfikacja. Diagnoza. Kierunki zmian*, Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin.
- USwL, 2015, *Opracowanie sygnałne*, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin.